



## Povijesni svijet

### **Uz temu**

Radovi okupljeni u ovom tematu najvećim su dijelom proizašli iz istoimenog simpozija koji je održan tijekom 24. *Dana Frane Petrića* (Cres, 21.–24. rujna 2014.), u čijem je središtu bilo promišljanje procesa uzajamnog uspostavljanja čovjeka i svijeta, a koji je okupio preko sedamdeset sudionika iz jedanaest zemalja.

Kakav je odnos pojma svijeta i pojma bitka, odnosno metafizike i povijesnog mišljenja? Je li moguća svjetska revolucija? Koje probleme sa sobom donosi globalizacija kao uspostavljanje planetarne cjeline ljudskoga svijeta? Što je prirodno, a što je povijesno: koje su posljedice opredmećivanja čovjeka i svijeta u tehnici? Ovo su samo neka od pitanja o kojima su se vodile žustre rasprave tokom simpozija i iz kojih su nastali ovdje objavljeni znanstveni doprinosi.

Promišljanje pojma svijeta u hrvatskoj filozofijskoj tradiciji u prvom redu upućuje na problemsko tumačenje pojma svijeta u filozofiji Milana Kangrge. Kangrga zastupa povijesno shvaćanje svijeta prema kojemu je svijet moderni pojam koji svoje socijalno-povijesno podrijetlo ima u Francuskoj revoluciji, a misaono-filozofsko u Kantovoj *Kritici čistog uma*. Kangrgino povijesno shvaćanje svijeta sastavni je dio njegova povijesnog mišljenja koje je za njega antiteza metafizici. S druge strane, nalazimo antičko shvaćanje svijeta kao kozmosa, odnosno cjeline svega postojećega (uključujući i čovjeka). Kozmološko shvaćanje svijeta možemo pratiti na razvojnoj liniji od starogrčkog kozmološkog razumijevanja svijeta u smislu cjeline svega postojećeg, preko Nietzscheova učenja o »vječnom vraćanju«, pa do Löwithova sagledavanja povijesti u konstelacijskim mijenama u odnosu čovjek–Bog–svijet, odnosno dokidanja filozofije povijesti i utemeljivanja kozmološke filozofije svijeta.

Löwithov pokušaj nadređivanja svijeta povijesti ukazuje na nemogućnost njihova jasnog razdvajanja. Naime, već nakon nadilaženja mitolojskog shvaćanja svijeta povijest se prestaje shvaćati kao skup slučajnosti bez reda i povezanosti te dolazi do potrage za njezinim smislom, iz čega proizlazi ustanovljavanje ideje smjera povijesnog kretanja, a posljedično i njegovo oblikovanje. Nužnost pronalaženja zakonomjernosti povijesti dovodi do filozofijskog pristupa povijesti koji je u sustavnom obliku prvi oblikovao Aurelije Augustin i njegov učenik Orozije. S Augustinom dolazi do odbacivanja antičkog pogleda na svijet. U prosvjetiteljstvu »vjera u providnost« ustupa mjesto »vjeri u napredak« te mislitelji prosvjetiteljstva odbacuju ideju religiozne interpretacije povijesti, a umjesto nje nude svoju vlastitu teleologiju – ideju progresa, čiju radikalizaciju možemo pronaći u Condorcetovoj filozofiji. Ideja beskonačnog napretka ubrzo dolazi u pitanje (Flaubert, Tolstoj) te biva razvrgnuta u

Nietzscheovoj filozofiji. U 20. i 21. stoljeću se rasprava oko ideje napretka i njezinih širih posljedica na čovjeka i svijet u cjelini nastavlja te sve učestalije zadobiva formu oštre kritike.

»Vjera« u beskonačni napredak potpomognuta redukcionističkom logikom tehno-znanstvene epohe nametnula je filozofijskom promišljanju nove okvire unutar kojih se promišljanje obuhvatnih pojmova poput svijeta ili povijesti doima nepotrebnim, zastarjelim i promašenim. No u odgovoru na izazove sadašnje svjetsko-povijesne situacije koji se otkrivaju u napetosti između sekularnog i religijskog fundamentalizma, gdje globalizacijom omogućeno umrežavanje svijeta svoje naličje razotkriva u terorizmu, upravo su pitanja odnosa čovjeka prema svijetu (i okolišu i Drugima) te smjera povijesnog kretanja ona kojima se treba vratiti. U tom smislu njihovo promišljanje nije samo u duhu filozofijske tradicije i orijentirano na njezinu (re)valorizaciju, već ukazuje na brojna pitanja koja se tiču i »svakodnevice« – od »izlaženja« čovjeka u svijet i »ulaženja« svijeta u čovjeka, od kretanja i komunikacije danas sve do odgovornosti prema svijetu. Sve to upućuje na mogućnosti etičkih i bioetičkih doprinosa rješavanju suvremene svjetskopovijesne situacije.

Izbor tekstova koji je proizašao iz ovog simpozija objavljujemo u ovome svesku *Filozofskih istraživanja*, dok će drugi dio tekstova na engleskom i njemačkom jeziku biti objavljen u časopisu *Synthesis philosophica* 61 (1/2016), a nadamo se i objavi zbornika radova sa simpozija u budućnosti.

**Marija Selak**